

СЕКЦІЯ 3

Економічний аналіз діяльності підприємств: стан та перспективи розвитку

УДК 657.05:005.53

С. В. Калабухова, канд. екон. наук, професор, професор кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна

АНАЛІЗ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЗА РЕСУРСНИМ ПІДХОДОМ

Ключові слова: коефіцієнт економічної рентабельності активів, коефіцієнт рентабельності інвестованого капіталу, коефіцієнт рентабельності власного капіталу, коефіцієнт чистої рентабельності активів.

На масштаби діяльності підприємства впливають постачальники фінансових ресурсів, управлінський персонал і держава. Держава створює рівні умови для функціонування бізнесу, а також забезпечує накопичення фондів для використання їх у загальнодержавних та соціальних цілях. Інвестори і кредитори на довгостроковій основі надають грошовий капітал, на який управлінським персоналом придбаються активи підприємства. Ці активи генерують надходження доходів, які після вирахування операційних витрат трансформуються в операційний прибуток, що підлягає розподілу між основними трьома учасниками бізнесу: акціонерами, кредиторами і державою. Держава отримує свій дохід у вигляді податків, кредитори – у вигляді відсотків, акціонери – у вигляді дивідендів та реінвестованого прибутку, при цьому управлінський персонал у межах реінвестованого прибутку отримує додатковий дохід у вигляді матеріального заохочення за результати роботи.

Отже, прибуток для аналізу може бути визначений по-різному й адресований різним користувачам. Загалом у визначенні прибутку для аналізу необхідно дотримуватися двох економічних концепцій: 1) прибуток як зміна добробуту власників (зв'язок з фінансовою концепцією капіталу) і 2) прибуток як ефективність роботи економічної одиниці (зв'язок з фізичною концепцією капіталу). Таким чином, інформація про прибуток у бухгалтерському аналізі може бути використана як для прийняття рішень постачальниками фінансових ресурсів у частині збереження капіталу, так і для прийняття рішень управлінським персоналом у частині максимізації прибутку економічної одиниці. Узагальнюючим показником фінансового результату діяльності підприємства, корисним для всіх груп зацікавлених сторін бізнесу, виступає показник операційного прибутку (збитку), оскільки саме з цього джерела отримують свою частку основні учасники бізнесу. В українській практиці цей показник має назву «фінансовий результат від операційної діяльності» та наводиться у ф.2 фінансової звітності «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» у рядку 2190 (2195). У зарубіжній практиці цей показник має назву *EBIT (Earnings Before Interest & Tax)* та також наводиться у звітах про прибутки та збитки.

Відносними показниками фінансового результату (прибутку) підприємницької діяльності є показники рентабельності, які можуть бути розглянуті з позиції витратного, ресурсного або дохідного підходів. Показники рентабельності з позиції витратного підходу у знаменнику формул мають показники *витрат* діяльності та характеризують продуктивність факторів виробництва підприємства через вартість відтворення або заміщення. Показники рентабельності з позиції ресурсного підходу у знаменнику формул мають показники *активів, капіталу та зобов'язань* і характеризують ефективність використання ресурсів підприємством. Показники рентабельності з позиції дохідного підходу у знаменнику формул мають показники *доходів* діяльності та характеризують рівень створення доданої вартості підприємством.

Основні показники рентабельності з позиції ресурсного підходу, що характеризують ефективність використання ресурсів підприємством, узагальнено у таблиці. Для узагальнення показників рентабельності з позиції ресурсного підходу були використані напрацювання дослідників, розкриті у праці [1, с. 320–323].

*Основні показники рентабельності, що характеризують
ефективність використання ресурсів підприємством, та їх доречність
для різних груп користувачів інформації*

Назва коефіцієнта	Формула розрахунку	Група користувачів
БЕР (Basic Earning Power) – коефіцієнт економічної рентабельності активів	$BER = \frac{\text{Операційний прибуток}}{\text{Сер.активи}}$	Всі групи зацікавлених сторін
	$BER = \frac{\phi.2 \text{ p.2190}}{\phi.1 \text{ p.1300}}$	
ROI (Return On Investment) – коефіцієнт рентабельності інвестованого капіталу	$ROI = \frac{\text{"Чистий" операційний прибуток}}{\text{Сер.перманентний капітал}}$	Всі групи інвесторів та кредиторів, що надали ресурси на довгостроковій основі
	$ROI = \frac{\phi.2 \text{ p.2190} - \phi.2 \text{ p.2300}}{\phi.1 \text{ p.1495} + \text{p.1595}}$	
ROE (Return On Equity) – коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$ROE = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Сер.власний капітал}}$	Власники (акціонери)
	$ROE = \frac{\phi.2 \text{ p.2350}}{\phi.1 \text{ p.1495}}$	
ROA (Return On Assets) - коефіцієнт чистої рентабельності активів	$ROA = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Сер. активи}}$	Управлінський персонал
	$ROA = \frac{\phi.2 \text{ p.2350}}{\phi.1 \text{ p.1300}}$	

Як видно з таблиці, рентабельність підприємства може бути оцінена з позиції різних користувачів інформації. У таблиці представлено чотири коефіцієнта рентабельності. Це зумовлено тією обставиною, що ресурси, задіяні в генеруванні кінцевого фінансового результату, з позиції різних зацікавлених сторін можна охарактеризувати по-різному. Коефіцієнт *БЕР* характеризує можливості генерування прибутку наявною комбінацією активів підприємства та залежить від рівня операційних витрат, тому значення *БЕР* конкретного підприємства для прийняття фінансових рішень доречно порівнювати всім групам користувачів із середньогалузевими показниками. При розрахунку коефіцієнта *ROI* доречною для прийняття рішень є інформація про сукупний фінансовий результат інвесторів та кредиторів, що визначається як «чистий» операційний прибуток, який залишається після задоволення обов'язкових інтересів держави у вигляді податку на прибуток. При розрахунку коефіцієнтів *ROE* та *ROA* доречною для прийняття рішень є інформація про фінансовий результат у формі чистого прибутку, що залишається власникам та управлінському персоналу після задоволення інтересів і держави, і кредиторів у вигляді сплати відсотків.

Оскільки юридичні та фізичні особи, що надали свої кошти підприємству, розглядають його як джерело фінансових доходів, які вони бажали б отримувати на регулярній основі, цілком логічно при розрахунку коефіцієнтів ефективності використання ресурсів різними групами зацікавлених сторін бізнесу зіставляти ресурси, надані тією чи іншою юридичною або фізичною особою, з належними їй регулярними фінансовими доходами.

Список використаних джерел: 1. Ковалев В. В. Аналіз балансу, или как понимать баланс : [учеб.-практ. пособие] / В. В. Ковалев, В. В. Ковалев. – М. : Проспект, 2009. – 448 с.